Բայց ի՞նչ պատահեցաւ անկէ ետք...:

Լուսաւորութեան շարժումը սկսաւ Ֆրանսական յեղափոխութեան (1789 – 1799 թ.) ծանօթ կարգախօսով (ազատութիւն-հաւասարութիւն-եղբայրութիւն), այնուհետեւ յառաջացան տարբեր հանրապետութիւնները իրենց ժողովրդավարութեամբ (Democracy) եւ արդիւնաբերութեան կամ ճարտարարուեստի (Industry) արագ բարգաւաճումով: Եթէ առաջին շրջանին, այս բոլորի կողքին կը պահուէին բարոյական որոշ արժէքներ, սակայն ժամանակի ընթացքին բարոյական արժէքները անջատուեցան, մինչեւ որ տնտեսական ոլորտին մէջ ամբողջովին տիրեց դրամատիրութիւնը (Capitalism), որ գրեթէ անտեսեց բարոյականութիւնը կամ բարոյական նախկին արժէքները:

Այժմ հարկ է վերականգնել տնտեսական ոլորտի կամ գործնական շուկայի ու բարոյականութեան հաւասարակշռուած կապը:

Ներկայ, պսակավիրուսի համաճարակի յայտութենէն անմիջապէս ետք, արդէն տեղի ունեցան զանազան փոփոխութիւններ, ինչպէս՝

- **Արտակարգ դրութիւն**, երբ պետութիւններ, իրենց երկիրներու մէջ որոշ սահմանափակումներ հաստատեցին:
- **Հոգեբանական տագնապալի իրավիճակ**, երբ ժողովուրդին մէջ վախ մը տիրեց, որ յաճախ տագնապալի ու հիւանդագին երեւոյթ ստացաւ: Եւ
- **Սահմանափակում մարդու հիմնական իրաւունքներու**, մանաւանդ սահմանափակում որոշ *ազատութիւններու:*

Ժամանակակից համաճարակը յայտնուելով, արդի մարդկութիւնը նախ եւ առաջ զգաց նոր հիւանդութիւններու հանդէպ ունեցած իր տկարութիւնը ու խոցելիութիւնը, եւ մանաւանդ առողջապահութեան ունեցած հիմնական կարեւորութիւնը:

Յաճախ աղէտ մը պէտք է պատահի, որ մարդկութիւնը ուշքի գայ ու խորհրդածէ, որ կեանքը նոյն ձեւով կարելի չէ շարունակել, հարկ է կարեւորել բարոյական արժէքները եւ կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններու միջոցով հասնիլ բացարձակ Բարիին: Այս իմաստով, կարելի է յիշել Բ. Աշխարհամարտէն ետք յառաջացած «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը» (ՄԱԿ = UNO, United Nations Organization), «Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը» (ԱՀԿ = WHO, World Health Organization) եւ «Համաշխարհային Դրամատունը» (ՀԴ = WB, World Bank), որոնց շնորհիւ աշխարհը աւելի լաւ ու աւելի ապահով դարձաւ: Այժմ եւս, կարեւոր են նմանօրինակ միասնական ու հիմնական փոփոխութիւններ կատարել, տարբեր մարզերէ ներս:

Կարգ մը կրօնական եւ այլ խմբաւորումներ, այս համաճարակի առիթէն օգտուելով, սկսան ծայրայեղութեան երթալ եւ տարբեր գուշակութիւններ ընել, որ արդէն աշխարհի վերջը եկած է: Վախճանաբանական (Eschatology) կամ խորտակաբանական (Collapsology) նմանօրինակ յայտարարութիւնները, ոչ միայն անպատասխանատու են, այլ նաեւ խուճապ կը ստեղծեն ու վնասա-կար են: